

ลิมเวียงจันทน์: รูปแบบ สุนทรียภาพ และ คติสัญลักษณ์
VIENTIANE-SIM: FORM, AESTHETIC AND SYMBO

คำสุข แก้ววงสาย¹
Kamsouk Keovongsay

¹นักศึกษาลัทธิสุตตรปริยาคูขี้ขัน
สาขาวิชาวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง สิมเวียงจันทน์: รูปแบบ สุนทรียภาพ และคติสัญลักษณ์ มีจุดประสงค์ในการศึกษา 1) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสิมเวียงจันทน์ 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของสิมเวียง จันทน์ 3) เพื่อศึกษารูปแบบ สุนทรียภาพ และคติสัญลักษณ์ของสิมเวียงจันทน์ ระหว่างปี ค.ศ.1560-1974 เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่าง ในพื้นที่นครหลวงเวียงจันทน์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม และประชุมเชิงวิชาการ แล้วรวบรวมนำมาวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีเกี่ยวกับสัญลักษณ์สัมพันธ์ และทฤษฎีประวัติศาสตร์วัฒนธรรม นำมาเสนอโดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ประกอบภาพถ่ายและภาพลายเส้น

จากการศึกษาพบว่า สิมเวียงจันทน์นิยมปลูกสร้างไว้ในอาณาบริเวณของวัด มีประวัติการปลูกสร้างมานานจากอิทธิพลของความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาโดยเริ่มสร้างในยุคล้านช้าง ตอนต้นซึ่งมีพระเจ้าฟ้างุ้มมหาราชทรงเป็นกษัตริย์ที่รุ่งเรืองมากที่สุดในยุคล้านช้างตอนปลายในรัชสมัยของพระเจ้าสุริยวงศาत्मมิกะราชทรงเป็นกษัตริย์ และนอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่คอยสนับสนุนส่งเสริมในการสร้างอันได้แก่ บริบทของสังคมของคนลาวที่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีความสัมพันธ์กันในระบบโครงสร้างทางสังคมแบบเครือญาติ และมีอุดมไปด้วยสิ่งแวดล้อมของธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ และภูมิปัญญาของคนในสังคมที่ถ่ายทอดกันเรื่อยมา

สภาพปัจจุบันของสิมเวียงจันทน์พบว่า สิมอยู่ในนครหลวง เวียงจันทน์ (เมืองสีสัตตนาค) และเมืองจันทะบูลีส่วนใหญ่เป็นสิมแม่ (ผู้หญิง) เมืองสีโคตรตะบองส่วนใหญ่เป็นสิมผู้ (ผู้ชาย) และเมืองไชยเชษฐาส่วนใหญ่เป็นสิมแม่ (ผู้หญิง) และสิมผู้ (ผู้ชาย) มีจำนวนเท่าๆ กัน สิมดังกล่าวมี องค์ประกอบเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนฐาน ส่วนตัวเรือนและส่วนหลังคา ทุกส่วนได้มีลวดลายประดับเป็น ประติมากรรมนูนต่ำ นูนสูง และลอยตัว สร้างสรรค์ด้วยเทคนิค และวิธีการปั้น หล่อ แกะสลัก มีการระบายสีหรือการประดับกระจกสีในบางส่วนด้วย

รูปแบบสุนทรียภาพ และคติสัญลักษณ์ของสิมเวียงจันทน์ พบว่า รูปแบบของสิมที่สร้างขึ้นในระหว่างปี ค.ศ.1560-1974 มี 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบสิมแม่ (ผู้หญิง) 2) รูปแบบสิมผู้ (ผู้ชาย) สุนทรียภาพ พบว่า ลวดลายประดับ ประกอบไปด้วย 1) ลวดลายจากธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมได้แก่ ลวดลายดอกดวงต่างๆ ลวดลายสัตว์ที่เป็นโลกจริง 2) ลวดลายรูปเรขาคณิต และ 3) ลวดลายที่เกิดจากการจินตนาการ มีรูปร่างแปลกใหม่ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ โดยผสมผสานระหว่างสัตว์บนโลกกับจินตนาการของช่างลาว อาทิจ ภูวนาค กิณรี หงส์ ราชสีห์ รวมเรียกว่าสัตว์หิมพานต์

คติสัญลักษณ์พบว่า คติสัญลักษณ์ส่วนใหญ่แฝงไว้เพื่อเป็นคติสอนใจ เนื้อหาจะเกี่ยวกับพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ขาดก และวรรณกรรม โดยนิยมทำเป็นรูปพระพุทธรูปเจ้า เทพ เทวดา มนุษย์ สัตว์ทั้งในธรรมชาติและจินตนาการ การแสดงออกดังกล่าว จึงบ่งบอกถึง สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา ค่านิยม โลกทัศน์ และความเชื่อแห่งยุคสมัย ได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : สิมเวียงจันทน์ สุนทรียภาพ คติสัญลักษณ์

Abstract

The study of Vientiane-Sim: Form, Aesthetic, and Symbol aims to find the history, current status and problems, form, aesthetic and symbol of Vientiane-Sim during 1560-1974. Vientiane-Sim was commonly constructed in the temple areas since when Buddhism first entered into the country in Lan Xang kingdom period. Mostly the sims in in Vientiane capital (Sisattanak District) and Chantabuli province were FemaleSim (Woman) , and those found in Sikottabong city were Male Sim (Man) . In Chaiyachetthathirat city, the sims were found to be equally both female and male. These sims were consisted of three parts, including basis, body and roof. Every part was decorated with

patterns and in low, high and round relief sculptural forms. The sims were created using techniques and processes of molding, casting, and carving. Some of them were painted or decorated with colored glasses as well. The form of sims made during 1560-1974 consisted of 2 forms, female sim form and male sim form. It was found that the aesthetic of Vientiane-Sim were decorated with various patterns, including natural patterns, geometric patterns and imaginary patterns. In the symbols, it was showed that the majority of symbols were hidden as morals.

Keywords : Sim Vientiane Aesthetic Symbol

บทนำ

สิม เรียกว่าโบสถ์ หรืออุโบสถ ที่มาจากคำว่า “สีมาหรือเสมา” หมายถึง หลักแสดง ขอบเขตของสงฆ์ สิมเป็นอาคารศาสนสถานที่มีบทบาทมีความสำคัญกับพิธีกรรม ที่เกี่ยวข้อง ในกิจของสงฆ์ ถือได้ว่าเป็นงานสถาปัตยกรรมซึ่งว่าเป็นหลักสำคัญที่สุดของวัด ในฐานะเป็น สถานศักดิ์สิทธิ์เสมือนเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า เป็นอาคารที่พระวินัย ในพุทธบัญญัติ กำหนดขึ้นเพื่อทำสังฆกรรมอันเป็นภารกิจที่สำคัญของพระภิกษุสงฆ์ ได้แก่ พิธีบวชเพื่อเริ่มชีวิต คนที่สมบูรณ์ สวดปาติโมกข์ และพิธีกรรมอื่นๆในทางพระพุทธศาสนา ชาวลาวในแต่ละชุมชน ได้ร่วมแรงร่วมใจ รวบรวมกำลังศรัทธาและทุนทรัพย์ร่วมกันสร้างสรรค์ไว้อย่างงดงาม และร่วมกัน สร้างด้วยความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีการประดับลวดลายซึ่งงานประติมากรรมการปั้นหล่อ และแกะสลักไม้ทั้งงดงาม ประกอบกัน เป็นเรื่องราวมีเนื้อหาแฝงไว้ด้วยสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงสอดประสานทางวัฒนธรรมระหว่างผู้คน ชุมชน และวัด แสดงออกถึงความคงอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกลมกลืนตามลักษณะทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนสะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมของตนไว้อย่างดี

ลึ้มในเวียงจันทน์ถือได้ว่าเป็นงานศิลปะหนึ่งที่มีคุณค่าที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวลาวที่ได้บรรจงออกแบบสร้างสรรค์ลวดลายประดับด้วยเทคนิคการปั้น หล่อ ปูนและการแกะสลัก ไม่เป็นทั้ง ประติมากรรมนูนต่ำ นูนสูง และลอยตัว จึงมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีประวัติ การปลูกสร้างมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่ในยุคล้านช้างตอนกลางยุคของสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชทรงย้ายเมืองหลวงของประเทศ จากหลวงพระบางมาตั้งอยู่เมืองเวียงจันทน์ในปี ค.ศ.1560 ได้สร้างเมืองเวียงจันทน์เป็นเมืองหลวงของอาณาจักรลาวล้านช้างโดยยกย้ายกองจักรการจัดตั้งมาไว้ที่เมืองเวียงจันทน์ และใส่ชื่อว่า “เวียงจันทน์ สีสัตตะนาคะนหุต” การสร้างวัดวาอาราม พระไชยเชษฐาธิราชได้นำพาสร้างพระธาตุหลวงเป็นหลัก แล้วสร้างวัดและลึ้มรวม 120 วัดทั้งสองฝั่งโขงดังเช่น ลึ้มวัดสี่เมือง วัดองค์น้อย วัดอินแปลง วัดโพธิสราษ วัดพระไชยเชษฐาธิราช วัดธาตุหลวง ฯลฯ และมีการสร้างลึ้มในล้านช้างตอนปลายพระเจ้าสุริยวงศา ทัมมิกะราช นครหลวงเวียงจันทน์ ซึ่งเป็นสมัยที่มีความเจริญรุ่งเรืองในทุกด้านโดยเฉพาะการสร้างวัดวาอารามและลึ้มทั้ง 2 ฝั่งโขงอย่างมากมาย ดังคำกล่าวของท่านวัน วุตสะตบ (Van wusthof) ชาวฮอลแลนด์ที่มาลาวในปี ค.ศ. 1641 ได้ยกย่องว่า “พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากมีวัดอาราม และพระสงฆ์ในนครหลวงเวียงจันทน์มีมากกว่าทหารในกองทัพของพระเจ้าแผ่นดินในประเทศเยอรมัน และมีวัดวาอารามใหญ่และงดงามกว่าประเทศอื่นๆ” ดังนั้น วัดและลึ้มจึงกลายเป็นสิ่งที่ทุกคนได้กราบไหว้และศรัทธารวมทางด้านจิตใจของชาวลาว

ภาพประกอบที่ 1 สิมวัดจัน เมืองจันทะบูลี นครหลวงเวียงจันทน์

ในปัจจุบันสิมเวียงจันทน์ดังกล่าวไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ส่วนใหญ่ปล่อยให้หักพังไปตามเวลา และสิ่งสำคัญได้มีการรื้อถอนสิมเก่าทิ้งและได้มีการสร้างสิมในรูปแบบใหม่ขึ้นมาแทนที่ หรือมีการเปลี่ยนแปลงในบางส่วน รูปแบบสิมดั้งเดิมก็จะค่อยๆ เลือนหายไปในที่สุด ทำให้ชนรุ่นหลังขาดแหล่งข้อมูลอันสำคัญทางประวัติศาสตร์ไว้ศึกษาหาคำตอบความรู้ใหม่ต่อไป จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญและเกิดแรงจูงใจในการศึกษา เรื่อง เวียงจันทน์: รูปแบบ สุนทรียภาพ และคติสัญลักษณ์ ในปี ค.ศ.1560-1974 ว่ามีประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบัน และรูปแบบ ที่สามารถสะท้อนถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมอย่างไร และมีความสุนทรียภาพต่อด้านจิตใจบ้าง ตลอดจนมีคติสัญลักษณ์ที่แสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ซ่อนเร้นหรือแฝงสิ่งนั้นๆ ไว้เพื่อจุดประสงค์ อะไร เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และความเข้าใจในงานศิลปะที่ทรงคุณค่าดังกล่าวในฐานะประเทศของตนเองและสมาชิกของประชาคมอาเซียน

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

การวิจัยเรื่อง สิมเวียงจันทน์: รูปแบบ สุนทรียภาพ และ คติสัญลักษณ์ เป็นการศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา สภาพ ปัจจุบันรวมทั้งศึกษารูปแบบ สุนทรียภาพ และ คติสัญลักษณ์ของสิมเวียงจันทน์ โดยมีประชากร และกลุ่มตัวอย่างประกอบไปด้วย สิมเมืองสี่สัปดาห์ ตะนาก เมืองจันทะบูลี เมืองสีโคตรตะบอง และสิมในเมืองไชยเชษฐาธิราช นครหลวงเวียงจันทน์ รวม 38 หลัง และกลุ่มผู้รู้ 8 คน ได้แก่ ผู้รู้ทางภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง ในการศึกษาสิมลาว กลุ่มผู้ปฏิบัติทาง ด้านทัศนศิลป์ ได้แก่ ศิลปินที่สร้างสิมและปั้นลวดลายประดับ 24 คน และกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง รวม 4 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ แล้วรวบรวมนำมาวิเคราะห์ตามกรอบการวิจัย ประกอบกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ และทฤษฎีมายาคติ และนำเสนอโดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาสิมเวียงจันทน์ตามวัตถุประสงค์มีดังต่อไปนี้

1. สิมเวียงจันทน์นิยมปลูกสร้างไว้ในอาณาบริเวณของวัดมีประวัติการปลูกสร้างมานาน ตั้งแต่ได้รับพระพุทธศาสนาเข้ามาในครั้งแรก โดยเริ่มในยุคล้านช้างตอนต้น ซึ่งมีพระเจ้าฟ้างุ้ม มหาราชทรงเป็นกษัตริย์และในยุคล้านช้างตอนกลาง โดยมีสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชทรงเป็นกษัตริย์ และที่รุ่งเรืองมากที่สุดในยุคล้านช้างตอนปลายในรัชสมัยของพระเจ้าสุริยวงศาत्मมิกะราชทรงเป็นกษัตริย์ การสร้างสิมนั้นเกิดขึ้นอันเป็นสืบเนื่องมาจากอิทธิพล ของศาสนาพุทธและการนับถือของพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจในการสร้าง ฉะนั้นพระราชนิมแห่งองค์พระมหา

กษัตริย์ย่อมเป็นบ่อเกิดแห่งศิลปวัฒนธรรมและประเพณีนิยมในการสร้างสิ่งและงาน
พุทธศิลป์นานัปประการ

2. สภาพปัจจุบันของลัทธิเวียงจันทน์พบว่า เมืองค์ประกอบเป็น 3 ส่วน คือ
ส่วนฐาน ส่วนตัวเรือน และส่วนหลังคา ทุกส่วนได้มีลวดลายประดับเป็นประติมากรรม
นูนต่ำ นูนสูง และลอยตัว สร้างสรรค์ด้วยเทคนิคและวิธีการปั้น หล่อ แกะสลัก
มีการระบายสีหรือการประดับกระจกสีในบางส่วนด้วย

1) สภาพที่ตั้งของลัทธิ พบว่า ลัทธิทั้งหมดตั้งอยู่ท่ามกลางของชุมชน
ลัทธิส่วนใหญ่หันหน้า ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ และหันด้านข้างไปตามล่องแม่น้ำ
โขง ยกเว้นลัทธิวัดสี่สะเกด และวัดนาคใหญ่หันหน้าสู่แม่น้ำโขง

2) สภาพแผนผังพบว่าแผนผังของลัทธิเวียงจันทน์ พบว่า แผนผังลัทธิ
เวียงจันทน์ ประกอบด้วย 5 รูปแบบ เช่น รูปแบบแผนผังที่มีระเบียงโดยรอบ รูป
แบบแผนผังแบบมีระเบียงหน้าหลัง รูปแบบ แผนผังมีบันไดขึ้นห้าบันได รูปแบบแผน
ผังแบบมีบันไดขึ้นสามบันได รูปแบบแผนผังแบบมีบันไดขึ้น 1-2

3) สภาพส่วนฐานหรือเอวชั้น นิยมใช้บัวคว่ำ บัวหงาย และมีบัวลูก
แก้วหรือแอวชั้น ซึ่งโดยรวมจะเป็นฐานปัทมาส บันไดทางขึ้น นิยมประราบบันไดด้วย
รูปพระยานาค ยกเว้น ลัทธิวัดสี่สะเกด และ ลัทธิวัดนาคใหญ่ บันไดส่วนใหญ่จะด้าน
หน้า และด้านข้าง ถ้าเป็นลัทธิที่มีระเบียงหน้าหลังจะมีบันไดขึ้นด้านหลัง ยกเว้นลัทธิ
วัดโพธิ์พะเนาไม่มีบันไดขึ้นด้านหน้าและด้านหลัง

4) ภาพส่วนตัวอาคาร พบว่า ด้านหน้า จะมีซุ้มประตู 3 ซุ้ม ด้านหลัง
ซุ้มประตูตรงกลาง จะใช้ซุ้มประตูหลอก และห้องขวางด้านหลังสุดไม่นิยมใช้ซุ้มหน้า
ต่างๆ (ป่องเอี่ยม) ถ้าใส่มักจะเป็นซุ้มหน้าต่างหลอก ซุ้มส่วนใหญ่นิยมใช้เป็นรูปทรง
ปราสาท แขนนางส่วนใหญ่ประดิษฐ์มาจากรูปพระยานาค หัวเสา และตีนเสา นิยมใช้
ลายปูนปั้นเป็นรูปบัวปากพาน แบ่งกลีบลายกาบไผ่ หลังคาลัทธิเวียงจันทน์ พบว่ามี
ลักษณะ 2-3 ชั้น สันหลังคานิยมประดับด้วยโหงดอกลั่นกันดก และวันลั่น
กระจิง ส่วนกลางของหลังคา พบว่า มีการประดับช่อฟ้า ส่วนปลายสุดติดปั้นลม
ประดับโหง

3. รูปแบบ สุนทรียภาพ และคติสัญลักษณ์ ของสิมเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตย

รูปแบบของสิมเวียงจันทน์ พบว่า สิมในเวียงจันทน์มี 2 รูปแบบใหญ่ๆ อาศัยหลักในการ แบ่งตามลักษณะของรูปทรงอาคาร คือ รูปแบบสิมแม่และรูปแบบสิมผู้ ซึ่งมีรูปแบบสิมแม่พบมากที่สุด คือ เมืองจันทะบูลี รองลงมาเมืองสีสัตตะนา และพบน้อยที่สุดคือ เมืองสีโคตร ส่วนสิมผู้พบมากที่สุด ที่เมืองสีโคตร รองลงมาคือ เมืองสีสัตตะนาและพบน้อยที่สุดคือ เมืองไชยเชษฐาธิราช และรูปแบบที่แบ่งประเภทโดยอาศัยกลุ่มคน พบว่ามี 2 ประเภท ได้แก่ รูปแบบสิมแบบชาวบ้านประดับลวดลายแบบเรียบง่าย และรูปแบบสิมของเจ้ามหาชีวิต พบการประดับลวดลายอย่างวิจิตรอลังการ

ด้านสุนทรียภาพของสิมเวียงจันทน์ พบว่า มีความโดดเด่นในเรื่องลวดลายที่ใช้ ประดับในส่วนของตัวอาคาร ประกอบไปด้วย 1) ลวดลายจากธรรมชาติ และสภาพแวดล้อม ได้แก่ ลวดลายดอกดวงต่างๆ ลวดลายสัตว์ที่เป็นโลกจริง 2) ลวดลายรูปเรขาคณิต และ 3) ลวดลายที่เกิดจากการจินตนาการ อาทิ พญานาค กิณรี หงส์ ราชสีห์ รวมเรียกว่าสัตว์หิมพานต์ ซึ่งมีรูปร่างแปลกใหม่ เป็นการผสมผสานระหว่างสัตว์บนโลกกับจินตนาการ และความสามารถทางเชิงช่างลาวที่ได้สร้างสรรค์ออกมา ดังนั้นจึงมีรูปแบบที่แปลกแตกต่างกันออกไปตามความคิดของตน และพัฒนารูปแบบจนเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง เมื่อพิจารณาถึง ผลงานที่ 1) ลวดลายจากธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ส่วนใหญ่เป็นงานประติมากรรมที่ใช้เทคนิคในการสร้างสรรค์ด้วย การปั้น และแกะสลักไม้ มีทั้งรูปแบบนูนต่ำ นูนสูง และลอยตัว มีรูปร่าง รูปทรง และลวดลาย ประกอบมีความเป็นอิสระไม่มีกฎเกณฑ์ มีการใช้สีที่หลากหลาย ผลงานออกมาจึงมีความประณีตสวยงามทั้งเหมือนจริง และไม่เหมือนจริง ทำให้รู้สึกเรียบง่าย สบายตา สบายใจ สอดคล้องกับแนวคิดของเพลโตที่ว่า “ความงามทั้งหลายที่มีอยู่ในโลกเรา ล้วนมาจากความงามมาตรฐานที่มีอยู่ในโลกแห่งมโนคติ” สอดคล้องกับแนวคิดของ กลุ่มโซพิตส์ ที่กล่าวว่าความงามไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวแต่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของตนเอง เกณฑ์การตัดสินความงาม

ของกลุ่มนี้จึงเป็นแบบอัตนัยนิยม (Subjectivism) และแนวคิดของ กลุ่มโซคราติส ที่ถือเอาความกลมกลืนของรูปแบบและการที่สิ่งนั้นๆ บรรลุวัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์ มาตรฐานในการวัดความงาม เกณฑ์การตัดสินความงามของกลุ่มนี้จึงเป็นแบบสัมพัทธนิยม (Relativism) สอดคล้องกับทฤษฎีมิเมติก (mimetic theories) ที่ให้ความสำคัญค่าในความเป็นสากลหรือธรรมชาติในงานศิลปะโดยความสำคัญในความเหมือนจริง ต้นแบบที่ลอกเลียน แบบจากธรรมชาติหรือจากชีวิตจริงให้ได้มากที่สุด สุชาติ เถาทอง (2532) สอดคล้องกับกิริติ บุญเจือ (2522) ที่ได้กล่าวถึงความงามมีอยู่ 3 อย่าง คือ ความงาม (Beauty) ความแปลกหูแปลกตา (picture sequences) และความน่าทึ่ง (sublimity) ส่วนรูปแบบ ผลงานที่ 2) ลวดลายที่เป็นรูปเรขาคณิต ทั้งสี่เหลี่ยมผืนผ้า สี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนเป็นรูปแบบที่มีสัดส่วน ตามกฎเกณฑ์ ผลงานของช่างสิบหมู่จึงเป็นรูปแบบอีกรูปแบบหนึ่งที่ทำให้ความรู้สึกแม่นยำถูกต้อง เทียงตรง สอดคล้องกับแนวคิดของกลุ่มพิทาโกรีส ที่มีพื้นฐานที่ตั้งอยู่บนคณิตศาสตร์เน้นเรื่อง ความกลมกลืนของสัดส่วนเป็นพื้นฐานอันสำคัญและเชื่อว่าความงามมีความเป็นจริงในตัวเองไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิด ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เกณฑ์การตัดสินความงามของกลุ่มนี้จึงเป็นแบบปรนัยนิยม (Objectivism) ซึ่งตรงกับแนวคิดแบบวัตถุนิยมในยุคปัจจุบัน ส่วนลวดลายสัตว์ที่เกิดจากจินตนาการได้แก่ รูปแบบที่เกิดขึ้นมีความเป็นอิสระ ไม่มีกฎเกณฑ์ ดูแล้วทำให้รู้สึกเรียบง่ายสบายใจ รูปแบบที่ปรากฏจึงสอดคล้องกับทฤษฎีเอ็กเพรสซิฟ (expressive theories) ซึ่งเป็นแนวทฤษฎีที่ยึดตัวศิลปินผู้สร้างงานศิลปะเป็นศูนย์กลาง ความหมายของศิลปะตามแนวนี้ คือ การแสดงออกตามอารมณ์ หรือความรู้สึกของศิลปิน ดังนั้นการประเมิน คุณค่าของงานศิลปะในแนวนี้ คือการพิจารณาจากระดับที่ทำงานศิลปะสามารถแสดงออก ซึ่งอารมณ์ของศิลปิน สุชาติ เถาทอง (2532) จึงสอดคล้องกับทฤษฎีแฟรกเมติก (pragmatic theories) ที่ให้น้ำหนักกับผู้ชมเป็นแกนกลาง เน้นการเป็นกระบวนการ หรือการเป็นสื่อกลาง ดังนั้น งานศิลปะในแนวนี้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่ทำให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งในตัวผู้ชม การพิจารณาคุณค่าของงานศิลปะในแนวแฟรกเมติก คือการพิจารณาตามระดับที่งานศิลปะจะสามารถสร้าง

ความพึงพอใจ หรือความรู้สึกหนึ่งๆ ในตัวผู้ชมหรือประสิทธิภาพของงานศิลปะในการให้สาระความรู้แก่ผู้ชม ซึ่งสามารถใช้เป็นหลักหรือแนวทางในการประเมินคุณค่าของงานศิลปะในโอกาสต่อไปในภายหลัง สอดคล้องกับทฤษฎีเอกเพรสซิฟ (expressive theories) เป็นแนวทฤษฎีที่ยึดตัวศิลปินผู้สร้างงานศิลปะเป็นศูนย์กลาง ความหมายของศิลปะตามแนวนี้ คือ การแสดงออกตามอารมณ์ หรือความรู้สึกของศิลปิน ด้านคติสัญลักษณ์ ของลิมเวียงจันทน์ พบว่า ลิมเวียงจันทน์ทั้ง 38 วัด มีคติสัญลักษณ์ที่เกิดมาจากคติความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นรูปเหมือนและสัญลักษณ์ที่เกิดมาจาก ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รูปเรขาคณิต และจินตนาการ โดยส่วนใหญ่เป็นประติมากรรม สัญลักษณ์จากไตรภูมิประดับในส่วนของตัวอาคารโดยมีองค์ประกอบ คือ เขาพระสุเมรุอันเป็นศูนย์กลางของจักรวาลมีประธานเป็นปราสาทไพชยนต์ของพระอินทร์เทวราช ที่ประทับอยู่เหนือยอดเขาพระสุเมรุ ที่เขาสดับริภันท์ 7 ชั้น ล้อมรอบเขาพระสุเมรุเป็นวงกลม เขาสดับริภันท์คือแห่งบริวารที่เรียงลดหลั่น 2 ข้างของเขาพระสุเมรุ โดยรองรับปราสาทของเทพบริวารมีรูปพญานาค ด้วยเชื่อว่าเป็นสัตว์ที่ช่วยปกป้องพุทธศาสนา มีรูปดอกกระดังงาปลายแหลม ทำหน้าที่คล้ายกับบราลีของศาสนาเขมร ประตูป็นจุดเชื่อมต่อที่สำคัญระหว่างโลกภายนอก และห้องภายในอาคารส่วนรูปสัตว์ในโลกแห่งความเป็นจริง และจินตนาการ เช่น รูปในพุทธประวัติ พญานาค กิณรี หงส์ ครุฑราชสีห์ เรียกว่า สัตว์หิมพานต์ สัญลักษณ์เหล่านี้มีความหมาย ทั้งทางตรงและแฝงในระดับวัฒนธรรมของลาว ซึ่งเป็นการตีความหมายของสัญลักษณ์โดยเป็นระดับ ที่พ่วงเอาปัจจัยทางวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งเป็นการอธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ ที่เกิดขึ้นกับอารมณ์ความรู้สึกของผู้ใช้และคุณค่าทางวัฒนธรรมของเขา รูปสัญลักษณ์ดังกล่าว จึงมีความหมายในตัว ซึ่งช่างได้สื่อให้เห็นถึงแนวคิด แนวปฏิบัติในวิถีพุทธ และคตินิยมต่างๆ ทำให้ภาพเหล่านั้นถูกปลูกฝังเข้ามาในจิตสำนึกของคนอย่างแนบแน่นทำให้คนในสังคม เกิดการยอมรับพระพุทธศาสนาในที่สุด เป็นการสร้างการยอมรับในเบื้องต้นของคนลาวโดยอาศัยสิ่งที่มีลักษณะเป็นรูปปั้นและแกะสลักไม้มาเป็นสื่อสัญลักษณ์ เพื่อให้ผู้ชมได้มีคติเตือนใจ ซึ่งเป็น สัญลักษณ์หนึ่งที่ครอบคลุมสังคมทั้งในรูปธรรมและนามธรรม

สอดคล้องกับสมศักดิ์ สันติสุข (2552) ได้กล่าวถึงทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ ของเจอร์จ เฮร์เบิร์ต มีดด์ (George Herbert Mead) เฮร์เบิร์ต บลูเมอร์ (Herbert Blumer) และเออร์วิง กอฟฟ์แมน (Erving Goffman) ว่าเน้นถึงการกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคม เนื่องมาจากสัญลักษณ์โดยเฉพาะภาษาเป็นสื่อการติดต่อที่สำคัญที่สุดที่ทำให้มนุษย์มีความผูกพันและสัมพันธ์กันจนสร้างเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆในสังคมทำให้สังคมมีการจัดระเบียบขึ้นสัญลักษณ์นั้นครอบคลุมสังคมในลักษณะที่กว้างมากทั้งในรูปธรรม อาจเป็นวัตถุ การกระทำเหตุการณ์ ความสัมพันธ์ แต่ทั้งหมดนั้นจะทำหน้าที่เป็นพาหะแห่งความสำนึก คือเป็นความรู้สึกรู้สึกที่เป็นนามธรรม โดยเป็นสัญลักษณ์ที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา แต่สิ่งนั้นมีอยู่จริงและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน และนำมาให้เห็นเป็นรูปธรรม มีลักษณะเด่น 3 ประการคือ ประการแรกสัญลักษณ์ทางศาสนาหลังความรู้สึก (Mood) บางอย่าง ที่เกิดการนำเอาเหตุผลกับอารมณ์ความรู้สึกมาผนวกเข้าด้วยกัน ในส่วนที่เป็นเหตุผลนั้นเป็นการให้อธิบายชุดหนึ่งในที่ของใช้คำว่าโลกทัศน์ (World View) แทนสัญลักษณ์ จึงให้สิ่งที่กระตุ้นอารมณ์และสิ่งที่อธิบายเหตุผล ดังนั้นทั้งสองส่วนนี้จะส่งเสริมซึ่งกันและกัน ประการที่สองมีแบบแผนบางอย่างของการเกิด และดำรงอยู่ในสังคมสัญลักษณ์เป็นทั้งเหตุและผลในเวลาเดียวกันคือเป็นทั้งแม่แบบที่ก่อให้เกิดบรรยากาศทางความรู้สึกและโลกทัศน์ในสังคม และเป็นสิ่ง หล่อหลอมออกมาจากบรรยากาศทางความรู้สึกและโลกทัศน์นั้นด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สัญลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาครั้งเดียวแล้วใช้อยู่ตลอดไปเป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวได้ตอบกับสังคมตลอดเวลา ประการที่สาม คือ สัญลักษณ์มีแบบแผนการปฏิบัติที่ทำให้เกิดการยอมรับ เห็นคล้อยตามและเกิดศรัทธา แบบแผนความโดดเด่น การที่คนในสังคมจะยอมรับความเชื่อ อย่างใดอย่างหนึ่งนั้น มักจะไม่ใช้การคิดไตร่ตรองด้วยเหตุผล แต่เป็นการสร้างการยอมรับในเบื้องต้น แรกโดยอาศัยสิ่งที่มีลักษณะเป็นภาพ ไม่ว่าจะเป็นรูปปั้นพระพุทธรูป อาคาร ภาพ ที่ใช้สืบทอดกันมาเป็นประเพณี นอกจากนั้นยังมีกระบวนการต่างๆ เช่น คำพูด การสวด พิธีกรรม และวิถีชีวิต ทำให้ภาพเหล่านั้นถูกปลูกฝังเข้ามาในจิตสำนึกของคนอย่างแนบแน่นทำให้คนในสังคมเกิดการยอมรับพระพุทธรูปศาสนาในที่สุด

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง สิมเวียงจันทน์: รูปแบบ สุนทรียภาพ และ คติสัญลักษณ์พบว่า ประวัติความเป็นมา ของสิมเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว นิยมปลูกสร้างไว้ ในอาณาบริเวณของวัดมีประวัติการปลูกสร้างมานานตั้งแต่ได้รับพระพุทธศาสนาเข้ามาในครั้งแรก โดยเริ่มในยุคล้านช้างตอนต้นซึ่งมีพระเจ้าฟ้างุ้มมหาราชทรงเป็นกษัตริย์และในยุคล้านช้างตอนกลางโดยมีสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชทรงเป็นกษัตริย์ และที่รุ่งเรืองมากที่สุดในยุคล้านช้าง ตอนปลาย ในรัชสมัยของพระเจ้าสุริยวงศา ทัมมิกะราช ทรงเป็นกษัตริย์ และสภาพปัจจุบัน ของสิมเวียงจันทน์ เวียงจันทน์ พบว่า สิมอยู่ในนครหลวงเวียงจันทน์(เมืองสีสัตตนาคน) และเมืองจันทะบูลีส่วนใหญ่ เป็นสิมแม่(ผู้หญิง) เมืองสีโคตรตะบองส่วนใหญ่เป็นสิมผู้(ผู้ชาย) และเมืองไชยเชษฐาส่วนใหญ่ เป็นสิมแม่(ผู้หญิง) และสิมผู้ (ผู้ชาย) มีจำนวนเท่าๆกัน สิมดังกล่าวมีองค์ประกอบเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนฐาน ส่วนตัวเรือน และส่วนหลังคาทุกส่วนได้มีลวดลายประดับเป็นประติมากรรมนูนต่ำ นูนสูง และลอยตัว สร้างสรรค์ด้วยเทคนิคและวิธีการปั้น หล่อ แกะสลัก มีการระบายสีหรือ การประดับกระจกสีในบางส่วนด้วย มีสภาพที่ตั้งของสิมทั้งหมดตั้งอยู่ท่ามกลางของชุมชน ส่วนใหญ่หันหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ และหันด้านข้างไปตามแนวของลำน้ำโขง ยกเว้น สิมวัดสีสะเกด และวัดนาคใหญ่หันหน้าสู่แม่น้ำโขง ส่วนสภาพแผนผัง พบว่ามี 5 รูปแบบ เช่น รูปแบบแผนผังที่มีระเบียบโดยรอบ รูปแบบแผนผังแบบมีระเบียบหน้าหลัง รูปแบบแผนผังมีบันได ขึ้นห้าบันได รูปแบบแผนผังแบบมีบันไดขึ้นสามบันได และรูปแบบแผนผังแบบมีบันไดขึ้น 1-2 ส่วนฐาน หรือ เอวชั้น นิยมใช้บัวคว่ำบัวหงายและมีบัวลูกแก้ว ซึ่งโดยรวมจะเป็นฐานปัทมาส บันไดทางขึ้น นิยมประราบบันไดด้วยรูปพระยานาค ยกเว้น สิมวัดสีสะเกดและสิมวัดนาคใหญ่ บันไดส่วนใหญ่จะด้านหน้า และ ด้านข้าง ถ้าเป็นสิมที่มีระเบียบหน้าหลัง จะมีบันไดขึ้นด้านหลัง ยกเว้นสิมวัดโพนพะเนาไม่มีบันไดขึ้นด้านหน้า และ ด้านหลัง ส่วนตัวอาคารพบว่า ด้านหน้า จะมีซุ้มประตู 3 ซุ้ม ด้านหลัง ซุ้มประตูตรงกลางจะใช้ซุ้มประตูหอคอก และ ห้องขวาง ด้านหลังสุดไม่นิยมใช้ซุ้มหน้าต่าง ถ้าใส่จะเป็นซุ้มหน้าต่างหอคอก ซุ้มส่วนใหญ่

นิยม ใช้เป็นรูป ทรงปราสาท แขนนาง ส่วนใหญ่ประดิษฐ์มาจากรูปพญานาค หัวเส้า และ ตีนเส้า บัวปากพาน แบ่งกลีบลายกบไฟ หลังคา พบว่า มีหลายลักษณะ 2-3 ชั้น สันหลังคานิยมประดับด้วย โหง่ ดอกวันแล่น กันดก และ วันแล่นกระจัง ส่วนกลางของหลังพบว่า มีการประดับ ซ่อฟ้า ส่วนปลายสุดป้านลมประดับโหง่ ส่วนด้านคติสัญลักษณ์ช่างสิบเบียงจันทน์ได้สร้างผลงาน ออกมา ทั้งหมด 38 วัด ช่างได้สร้างรูปแบบและลวดลายประดับส่วนต่างๆ มาจากธรรมชาติสภาพแวดล้อม สัตว์ที่เป็นโลกจริง จินตนาการและรูปเรขาคณิต ซึ่งมาจากพุทธประวัติ ชาดกหรือทศชาติวรรณกรรมและจินตนาการของช่างโบราณ เช่น เป็นรูปในพุทธประวัติ พญานาค กิณรี หงส์ ครุฑ ราชสีห์ เรียกว่าสัตว์หิมพานต์ มีรูปร่างแปลกใหม่เป็นการผสมผสานระหว่างสัตว์บนโลกกับจินตนาการ และความสามารถทางเชิงช่างที่ได้สร้างสรรค์ออกมา ดังนั้นจึงมีรูปแบบที่แปลก แตกต่างกันไปตามความคิดของตนและจึงค่อยๆ พัฒนารูปแบบเป็นที่ เป็นอัตลักษณ์ของตนเองจนได้รับการยอมรับจากสังคมและพัฒนาเป็นตระกูลช่างของตนเอง และได้รับใช้สังคมที่กว้างออกไป เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบผลงานที่ออกมาประกอบด้วยงานประติมากรรม การปั้น และแกะสลักไม้ แบบนูนต่ำ นูนสูง และลอยตัว ทั้งส่วนที่เป็นเส้นตรง โค้ง การใช้สีที่หลากหลายรูปร่าง รูปทรง และลวดลายประกอบมีความเป็นอิสระซึ่งช่างได้สื่อให้เห็นถึงแนวคิด แนวปฏิบัติในวิถิพุทธ และคตินิยมต่างๆ เพื่อให้ผู้ชมได้เป็นคติเตือนใจเป็นสัญลักษณ์หนึ่ง ที่ครอบคลุมสังคม ในลักษณะที่กว้างมากทั้งในรูปธรรม เป็นความรู้สึกที่เป็นนามธรรม โดยเป็นสัญลักษณ์ ที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา แต่สิ่งนั้นมีอยู่จริงและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน และนำมาให้เห็นเป็นรูปธรรม มีแบบแผนการปฏิบัติที่ทำให้เกิดการยอมรับ เห็นคล้อยตามและเกิดศรัทธา แบบแผน ความโดดเด่นที่คนในสังคมจะยอมรับความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่งนั้น มักจะไม่ใช้การคิดไตร่ตรองด้วยเหตุผล แต่เป็นการสร้างการยอมรับในเบื้องต้นของช่างสิบเบียงจันทน์ โดยอาศัย สิ่งที่มีลักษณะเป็น รูปปั้นและแกะสลักไม้ที่ใช้สืบทอดกันมา ทำให้ภาพเหล่านั้นถูกปลูกฝัง เข้ามาในจิตสำนึกของคนอย่างแนบแน่นทำให้คนในสังคมเกิดการยอมรับพระพุทธศาสนา ในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้

1.1 ควรนำสัญลักษณ์ของสิมเวียงจันทน์ไปเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ ศิลปะประ เภทอื่นๆ อาทิ จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ สื่อผสม ตลอดจนนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ อื่นๆ ให้มีคุณภาพและรูปแบบอันหลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมโลกาภิวัตน์ต่อไป

1.2 ภาครัฐควรนำองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบสิมเวียงจันทน์ เผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ เพื่อถ่ายทอดต่อสังคมได้ทั่วโลกซึ่งแสดงออกในด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติได้เป็นอย่างดี ทั้งยังเป็นการปลูกจิตสำนึกให้รู้จักหวงแหนและอนุรักษ์มรดกของโลกในอนาคตต่อไป

1.3 สถาบันที่เกี่ยวกับการศึกษา ควรนำไปพัฒนาหรือบูรณาการหลักสูตรให้ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ในท้องถิ่นและความต้องการของนักเรียน นักศึกษา ประชาชน ผู้ที่สนใจทั่วไปในระดับการศึกษาต่างๆ เกี่ยวกับงาน ประติมากรรมทั้งการปั้น หล่อและการแกะสลักไม้ในกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักสูตรเพื่อรองรับการเข้าสู่สมาคมอาเซียนในอนาคต

1.4 ภาครัฐควรนำเอารูปแบบสิมเวียงจันทน์ไปพัฒนาออกแบบรูปแบบของอาคาร ของสถานที่ต่างๆ ทั้งหน่วยงานของทางราชการหรือเอกชนให้มีความ สอดคล้องกับภูมิทัศน์ เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของชาวพุทธศาสนิกชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการปลูกจิตสำนึกให้รู้จักอนุรักษ์ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยในเชิงเปรียบเทียบระหว่างรูปแบบสิมในเวียงจันทน์ กับรูปแบบสิมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในกลุ่มประเทศอาเซียนในแต่ละรูปแบบ เพื่อจะได้ทราบถึงความ เหมือน ความแตกต่าง และการส่งอิทธิพลต่อกันอันสะท้อนให้เห็นภาพวิถีการดำรงชีวิต ความสัมพันธ์ ด้านต่างๆ ของคนในยุคนั้นได้เด่นชัดขึ้น แล้วนำผลการศึกษาที่เป็นสัญญาณที่ได้จากสิมไปสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ สามารถนำไปใช้ได้อย่างสอดคล้องในสังคมโลกาภิวัตน์ได้เป็นอย่างดี และเป็นแหล่งข้อมูลสารสนเทศกับการพัฒนาในด้านการออกแบบเชิงธุรกิจต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ บุญเจือ. (2522). **สารานุกรมปรัชญา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2552). **การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม แนวคิด วิธีวิทยา และทฤษฎี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุชาติ เถาทอง. (2532). **ศิลปะกับมนุษย์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.